

ВОЈНО ДЕЛО

ОПШТЕВОЈНИ ТЕОРИСКИ ЧАСОПИС

БРОЈ 9

СЕПТЕМБАР 1955

ГОДИНА VII

Vice-admiral Mate Jerković

NEPOSREDNE PRIPREME PROBOJA OPERATIVNE GRUPACIJE IZ OKRUŽENJA

Osim prethodnih mjera koje okružena operativna grupacija preduzima još u toku borbe u okruženju¹⁾ u cilju obezbeđenja proboja iz okruženja, treba preduzeti i čitav niz mjera neposredne pripreme proboja. Među najvažnije od njih su: neposredno izviđanje neprijatelja i zemljišta, izbor ostsjeka fronta za proboj i pravca proboja, pregrupisavanje snaga i sredstava uoči proboja, operativno maskiranje, moralna priprema ličnog sastava za proboj,²⁾ itd. Prirodno je da pri sprovođenju svih tih mjera (koje se najprije planiraju u komandi operativne grupacije, a zatim praktično sprovode u život) treba da bude zastupljena najveća moguća tačnost, preciznost i brzina kako u radu organa najstarije okružene komande i potčinjenih joj komandi, tako i poslije toga u dejstvu samih trupa.

Izviđanje

U toku čitave borbe u okruženju neophodno je izviđanje svim raspoloživim snagama, sredstvima i načinima. Pri tome obavještajni i izviđački organi okruženih snaga treba da prikupljaju ne samo podatke o neprijatelju i zemljištu koje komanda može koristiti isključivo u interesu uspješne borbe u okruženju nego i one koji će se moći koristiti za pravilnu organizaciju i izvođenje proboja iz okruženja. Pored toga, neposredno prije donošenja odluke za proboj, kao i poslije, do početka proboja, treba izvršiti dopunsko izviđanje ne samo određene zone zemljišta okruženog rejona i čitavog kružnog fronta, nego i taktičke dubine neprijatelja i njegove operativne dubine na pojedinim pravcima. Pri svemu tome težište izviđanja postavlja se na proučavanju onih ostsjeka i pravaca koji su prethodnom odlukom komandanta predviđeni za proboj iz okruženja.

¹⁾ Vidi članak »Borba operativne grupacije u uslovima okruženja« — »Vojno delo«, br. 6/1951.

²⁾ Vidi članak »Proboj operativne grupacije iz okruženja — Opća razmatranja« — »Vojno delo« br. 7/1955.

Do početka proboja izviđanjem treba pribaviti komandi što točnije podatke o tome: gdje se nalaze kvalitetno najslabije snage neprijatelja i kako su njegove snage raspoređene duž linije kružnog fronta; gdje se nalaze njegove taktičke i operativne rezerve; u kom roku, na kojim pravcima, kada i kakve snage neprijatelj može da prikupi kad osjeti proboj; koji ostsjeci kružnog fronta pri probodu iz okruženja omogućavaju najuspješniju upotrebu rodova vojske u taktičkom pogledu; koji sektori kružnog rejonu pružaju najbolje uslove za izvršenje prikrivene koncentracije snaga i sredstava za postrojavanje predviđenog borbenog poretka za izvršenje proboja iz okruženja, itd.

Rezultati ovako usmjerenog izviđanja služe komandantu grupacije u prvom redu za definitivni izbor ostsjeka fronta za proboj i za izbor pravca proboja, bez obzira na to što komandant o tome donosi prethodnu odluku već u samom početku borbe u okruženju.³⁾

Izbor ostsjeka fronta za proboj

Općenito se može reći da je za izvršenje proboja najpodesniji onaj ostsjek fronta na kome se nalaze po kvalitetu i količini relativno najslabije neprijateljske jedinice i najslabija inženjersko-fortifikacijska postrojenja; tamo gdje su najpovoljniji uslovi osmatranja prednjeg kraja i bliže dubine neprijatelja, gdje reljef zemljišta omogućava efikasnu upotrebu svih tehničkih sredstava okružene grupacije; gdje uslovi zemljišta pružaju mogućnost proširenja proboja u bočne strane neposredno u taktičkoj dubini neprijateljskog borbenog poretka; gdje u taktičkoj dubini okružavajućeg neprijatelja postoje takvi zemljišni objekti koji mogu poslužiti jedinicama grupacije kao oslonac za bočna obezbjeđenja proboja, itd.

Međutim, prirodno je da se svi ovi, za okruženog povoljni elementi, ne mogu naći na jednom ostsjeku proboja. Naprotiv, jedan ostsjek će imati jednu ili nekoliko prednosti i niz slabosti, drugi opet druge prednosti i slabosti, i sl. U svakom slučaju, komandant će se odlučivati kojim će momentima u konkretnoj situaciji dati prednost. Sudeći prema iskustvu, komandanti gotovo svih okruženih grupacija su se odlučivali za onaj ostsjek gdje je neprijatelj bio najslabiji. Tako su, naprimjer, aprila 1944 godine, jedinice VI slavonskog korpusa izvršile proboj iz okruženja na ostsjeku Voćin — Zvečevo, gdje su se nalazili relativno najslabiji dijelovi neprijateljske 4-te domobranske divizije. Isto tako je i glavna grupacija NOVJ, jačine pet divizija, u martu 1943 godine izvršila proboj iz okruženja na ostsjeku fronta Jablanica — Ostrožac, razbivši relativno najslabije neprijateljske snage — četnike.

³⁾ Tako je, naprimjer, Vrhovni komandant NOVJ za vrijeme Pete ofanzive već treći dan poslije operativnog okruženja naše glavne operativne grupacije odredio ostsjek i pravac proboja iz tog okruženja (Vidi, Đ. Kladarin) »Slom Četvrte i Pete ofanzive« izd. »Kulture«, 1954 godine, str. 291.

Komandant njemačke 1 tenkovske armije, koju su Rusi bili okružili u rejonu Dunajevci u martu 1944 g., odredio je ostsjek i pravac proboja već drugi dan borbe u operativnom okruženju (vidi, »Military Review«, br. 3, juni 1951 g., str. 52).

Izbor pravca proboja

Što se tiče pravca proboja, iskustvo naš uči da je za proboj iz okruženja najpovoljniji onaj pravac koji je u konkretnoj situaciji najkraći. Ovo »najkraći« ne treba shvatiti u geometrijskom smislu. Ustvari najkraći je onaj pravac koji određenoj grupaciji omogućava da se vremenski najbrže spoji s glavnim snagama van okruženja, odnosno da izbije u široku manevarsku prostoriju u dubokoj pozadini neprijatelja. Najpogodniji je onaj pravac na kome neprijatelj ima najslabije taktičke i operativne rezerve ili na koji ne može brzo privući dovoljno snaga za sprečavanje proboja grupacije iz okruženja, odnosno za njeno ponovno okruženje. Na pravcu proboja treba da postoje potrebne uzdužne komunikacije koje se mogu koristiti pri izvlačenju iz okruženja. Isto tako, pogodan je i onaj pravac na koji ne izlaze bočne komunikacije, koji ne vodi preko prirodnih prepreka (rijeke, močvare, grebeni), ali koji je sa bočnih strana zaštićen prirodnim preprekama paralelnog protezanja (rijeke, močvare, guste šume), itd. Međutim, skoro se nikad ne može naći takav pravac proboja koji bi se odlikovao svim ovim za okruženog povoljnim uslovima, tako da će odgovorni komandant morati uvijek da se odluči kome će pravcu dati prednost. Pa ipak, ratna praksa je pokazala da su proboji obično bili najuspješniji na pravcima na kojima je neprijatelj bio relativno najslabiji.

Tako je, naprimjer, jedna bojna 3 ustaške gorske divizije januara 1943 godine uzalud pokušala da se probije iz Voćina i da se spoji sa glavninom svoje divizije. Iako je izabrani pravac proboja (Voćin — Đulaves) geometrijski bio najkraći, on ipak nije bio pogodan, jer su se baš na njemu nalazile rezerve naše 4 slavonske divizije, koje su ponovno okružile i potpuno uništile ove neprijateljske snage. Suprotno tome, naša operativna grupacija (od pet divizija) uspjela je da se krajem juna 1943 godine, u toku Pete neprijateljske ofanzive, uspješno probije iz rejona Nikšić, Bijelo Polje, Šćepan Polje, Gacko, gdje je bila okružena od pet puta jačeg neprijatelja. Naš Vrhovni štab je pravilno izabrao pravac proboja Vučevo — Zelengora — Prača — Podromanija. To je bilo najpravičnije rješenje zato što su naše snage čvrsto držale dominantne položaje na otkjenu fronta Maglić — Vučevo — Čurevo, na kome je neprijatelj imao relativno male snage na prednjem kraju (dijelovi 118 njemačke divizije), što on na tom pravcu u operativnoj dubini u početku proboja nije imao skoro nikakvih rezervi, što mu je zbog neprohodnosti zemljišta bilo potrebno relativno mnogo vremena da s ostalih dijelova kružnog fronta dovuče snage potrebne za sprečavanje proboja i što je izabrani pravac, zbog prilično dobre pošumljenosti, štitiio naše snage od udara neprijateljske avijacije. S druge strane, teška prohodnost pravca i ispre-sijecanost zemljišta nijesu mnogo smetale našim divizijama, pošto su se one prethodno oslobodile teške ratne tehnike (artiljerije, tenkova), dok je za neprijatelja zasićenog tehnikom taj pravac bio nepodesan.

Pregrupisavanje snaga uoči proboja

Pregrupisavanje uoči proboja pretstavlja jednu od najtežih mjera koju operativna grupacija treba da sprovodi u toku priprema za proboj.

Zato komanda okruženih snaga o ovome mora da vodi računa još u toku borbe u okruženju,⁴⁾ sa težnjom da tako rasporedi i angažuje svoje snage na prednjem kraju i stvori rezerve da u momentu proboja ne bude nikakve potrebe za nekim većim pregrupisavanjem. No, to je praktično vrlo teško obezbijediti u punoj mjeri, prije svega, zato što će okružena komanda rijetko kada unaprijed znati kad će dobiti naređenje ili odobrenje za proboj iz okruženja. Sem toga, aktivnost okružavajućeg neprijatelja utiče u velikoj mjeri na to gdje će, kada i koje snage komanda okružene grupacije upotrebiti za stabilizaciju svog kružnog fronta, bez obzira na to što ona može da osigura sebi u određenom periodu borbe u okruženju izvjesnu inicijativu. Ako tome dodamo još i činjenicu da su uslijed teških borbi okružene snage iscrpene, rastegnute duž širokog fronta, i da neprijatelj, po pravilu, ne prekida svoju aktivnost duž čitavog kružnog fronta, a s druge strane, da je za uspješan proboj potrebno koncentrisati na relativno uskom otsjeku glavninu okruženih snaga, tek onda postaje jasno kakve poteškoće za komandovanje pretstavlja izvršenje pregrupisavanja, odnosno koncentracije snaga pred otsjekom fronta predviđenog za proboj. Ipak, uz vješto, umješno i odlučno prilagođenje tom pitanju moguće je izvršiti takvu pregrupaciju snaga koja obezbjeđuje uspješan proboj iz okruženja. U svakom slučaju, korisno je pri tome držati se, pored ostalog, i nekih normi i principa, koji su se iskristalisali na osnovu ratnog iskustva.

Prije svega, treba reći par riječi o prostornoj i vremenskoj mogućnosti pregrupacije. Ako uzmemo u obzir da okružene snage redovno vrše proboj iz okruženja neposredno prije nego što neprijatelj pretvori operativno okruženje u taktičko, onda jedinice koje se u toku pregrupacije prebacuju s najudaljenijeg otsjeka fronta na otsjek predviđen za proboj mogu to izvršiti jednim usiljenim maršem. Za smjenu i postrojanje borbenog poretka za proboj dovoljna je jedna noć. Znači, pregrupacija snaga, načelno, može početi u D-2, a završiti se u D, pri čemu D znači dan proboja. Ovo već samo po sebi ne samo da garantuje tajnost pregrupisavanja, nego može i da iznenadi okružavajućeg.

Dalje, ratna praksa je pokazala da je za uspješno izvršenje proboja potrebno privući pretežni dio glavnine svih okruženih snaga, s tim da se u zaštitnici ostave minimalne snage i sredstva. Oni komandanti koji su se odlučivali da uspjeh svoga proboja obezbijede jakim zaštitnicama, onemogućavali su snažan, silovit udar svog prvog, udarnog ešelona (ešelon proboja). Naprotiv, ukoliko je ešelon proboja bio jači i snažniji, utoliko i njegov prvi nalet bio silniji i uspješniji, utoliko je probijanje obruča bilo brže, tempo nastupanja veći, a samim tim i potreba da se zaštitnica dugo bori na pojedinim zaštitnim manevarskim linijama manja i po vremenu kraća. Međutim, ako se prvi, udarni ešelon oslabi na račun ojačanja zaštitnice, vrlo je malo vjerovatno da će i tako ojačana zaštitnica moći da izdrži pritisak neprijatelja toliko dugo dok oslabljeni prvi ešelon uspije da probije kružni front i da izađe iz okruženja.

⁴⁾ Vidi navedeni članak, »Vojno delo«, broj 6/1951.

Osim toga, iskustvo je pokazalo da je za uspješno izvršenje proboja potrebno da se na predviđeni ostsjek fronta proboja privuku najspособnije, najsvježije, najprodornije jedinice, čak i onda ako bi to bilo skopčano sa većim pregrupisavanjem. Tako je, naprimjer, za izvršenje proboja iz okruženja operativne grupacije NOVJ, za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive, naš Vrhovni štab na ostsjek proboja Vučevo — Čurevo privukao dvije svoje najbolje divizije — Prvu i Drugu proletersku — bez obzira na to što su one dotle bile angažovane u borbi na prednjem kraju na sasvim suprotnoj strani kružnog fronta, tj. na liniji Brodarevo — Bijelo Polje (Prva proleterska divizija) i Mojkovac — Kolašin (Druga proleterska divizija).

Najzad, punu pažnju zaslužuje primjena principa da pregrupisavanje treba vršiti skriveno (noću, preko pošumljenih terena, pod zaštitom magle, pod zaštitom dimnih zavjesa i sl.); da treba težiti da se pregrupisavanje izvede sa što manje smjena i pokreta jedinica, a osobito da se izbjegavaju izlišna ukrštanja jedinica, u okruženom rejonu; da povlačenje određenih jedinica sa prednjeg kraja treba maskirati najžešćim demonstracijama duž čitavog fronta, a osobito na ostsjecima gdje se vrši smjena i s kojih se odvlače jedinice. Posebnu pažnju zaslužuje zahtjev da pregrupisavanje snaga treba vršiti po unaprijed pripremljenom i razrađenom planu, nastojeći da kritično vrijeme pregrupisavanja bude što kraće, kao i da grupisanje svih snaga na predviđenom ostsjeku proboja treba izvršiti jednovremeno uoči proboja. Svaka neodlučnost i predošišljanje, svako gubljenje vremena pri ovome, znači otežavati, pa čak i dovoditi u pitanje, sam uspjeh proboja. No, potpuno je nerealno misliti da se tako krupni pokreti pri koncentraciji snaga unutar okruženog rejona mogu izvesti da ih neprijatelj uopće ne primjeti. Naprotiv, treba pretpostavljati da će i okružavajući — čak i pored najveće moguće tajnosti, prikrivenosti i maskiranja — prema stepenu otkrivanja mjera i namjera okruženog, poduzeti odgovarajuće pregrupisavanje.

Ova činjenica, odnosno mogućnost pojave novih snaga okružavajućeg pred izabranim ostsjekom i na izabranom pravcu proboja, ne smije nikako pokolebati okruženog u njegovoj ranijoj odluci i navesti ga da čeka, ili da bira novi ostsjek i novi pravac proboja. Ovo isto važi i za sam tok proboja, koji ne trpi nikakva oklijevanja. Nešto slično dogodilo se s glavnom operativnom grupom NOVJ pri proboju iz okruženja u toku Pete ofanzive, čime je ne samo početak nego i sam tok proboja bio mnogo otežan.⁵⁾

Maskiranje

Operativno i taktičko maskiranje ima ogroman značaj za uspješno izvršenje svih priprema proboja, a posebno za pregrupisavanje snaga okružene grupacije. Dok taktičko maskiranje ima za cilj da od neprijatelja sakrije uopće svaki pokret i dejstvo sopstvenih snaga unutar okruženog rejona, dotle je osnovni cilj operativnog maskiranja da neprijatelj ne osjeti ni približno kad se i na kom ostsjeku priprema proboj i u kom

⁵⁾ Vidi, Đ. Kladarin, cit. knjiga, str. 326—366.

pravcu će on biti izveden. Izenađenje, koje ovdje igra tako važnu ulogu, obezbjeđuje se u prvom redu baš operativnim maskiranjem. Može se reći da će proboj teško uspjeti ako neprijatelj sigurno i blagovremeno otkrije pripreme za proboj, ako otkrije vrijeme početka, otsjek i pravac proboja.

Operativno maskiranje u cilju iznađenja vrši se po jedinstvenom planu komande okružene grupacije. U njemu treba točno precizirati: ko, kada, gdje, kako i čime vrši maskiranje. Kao dobro smišljen i uspjeo primjer operativnog maskiranja, prije i uoči proboja iz okruženja, može se navesti rad ranije spomenute njemačke operativne grupacije »Stemmermann«⁶⁾ jačine dva korpusa, koja je unutar pojasa okruženja plan-ski vršila niz pokreta u cilju zavaravanja i tako do zadnjeg časa držala u tajnosti pravac proboja. Osim toga, ona je stalno održavala radiovezu s jednim korpusom van okruženja koji se nalazio na sasvim suprotnoj strani od izabranog otsjeka fronta za proboj; u radiodepeši jedne od okruženih divizija namjerno je dat lažan podatak da će se probiti na jednom dijelu fronta koji je bio u suprotnom pravcu od stvarno predviđenog za proboj; pušteno je iz okruženja 50 ranije zarobljenih Rusa kojima je rečeno da nema više hrane u rejonu okruženja, itd.

Sredstva i metodi izvođenja operativnog maskiranja ne razlikuju se, dakle, od onog u odbrani, napadu ili ma kom drugom vidu borbenih dejstava armije. No, ipak, zaslužuje da se posebno istakne specifičnost pomenutih pokreta trupa unutar okruženja, što, svakako, treba da sačinjava osnovu plana maskiranja u tim uslovima. Naime, okružena grupacija je redovito u mogućnosti da vrši izbor između više otsjeka i pravaca koji bi po svojim osobinama mogli doći u obzir za proboj. Međutim, i napadač, još dok planira okruženje, vodi računa o tim otsjecima i pravcima, te im pri ostvarenju okruženja i posvećuje naročitu pažnju u svakom pogledu, bacajući na njih najjače snage. Okružena grupacija, vršeći stvarne protivnapade, protivudare ili oštre demonstrativne napade baš na tim pravcima, neprestano primorava neprijatelja da na njih dovladi nova pojačanja. Prema tome, okružena grupacija, samim biranjem manje vjerovatnih otsjeka i pravaca proboja, na izvjestan način vrši i operativno maskiranje. To treba produžiti u toku čitave borbe u okruženju, uključujući tu i period smjene i pregrupisavanja snaga za izvršenje proboja, da bi se neprijatelj primorao da na taj pravac privuče sve ili veći dio svojih rezervi i tako sam olakša proboj okruženog u nekom drugom pravcu. Dobar primjer za ovo, iako je do njega došlo djelomično slučajno, imamo u dejstvima Glavne operativne grupacije NOVJ u toku Pete neprijateljske ofanzive, koja je dijelom snaga 2 proleterske divizije ispoljila snažna dejstva u pravcu Bioča. Njemci su to ocijenili kao pokušaj proboja naših snaga prema Albaniji, te su na taj svoj inače jak sektor fronta brzo počeli prebacivati još i nova pojačanja s ostalih sektora kružnog fronta.

U vezi s ovim možda će biti korisno da se ovdje detaljnije osvrnemo na pravac proboja u pozadinu neprijatelja. Prema dosadašnjoj praksi, kao i prema postavkama borbenih pravila većine savremenih ar-

⁶⁾ Vidi navedeni članak u »Vojnom delu«, broj 7/1955.

mija, predviđa se proboj okruženih jedinica jedino u pravcu glavnih snaga svoje više komande. Zbog toga je u Drugom svjetskom ratu, u svim operacijama okružavanja, najslabiji dio kružnog fronta okružavajućeg bio onaj koji je bio okrenut u pravcu njegove pozadine. Iskustvo iz naše prakse u toku NOR-a unijelo je u gore pomenuti princip izvjesnu novost, koja bi se mogla, otprilike, formirati ovako: okružene snage mogu se probijati iz okruženja, kada za to dođe momenat, u bilo kom pravcu, pa prema tome i u pravcu pozadine neprijatelja, gdje mu mogu nanijeti veće gubitke, u većoj mjeri dezorganizovati njegovo nastupanje i uspješnije smanjiti tempo njegovog nadiranja, nego ako se probiju u pravcu glavnih snaga svoje pretpostavljene komande. Ovo je moguće i preporučljivo izvoditi tim prije što skoro nijedna savremena armija, po svojim teorijskim shvatanjima, to ne očekuje. Ovakav izbor otsjeka i pravca proboja preporučljiv je i moguć naročito onda kad okružena grupacija vodi borbu u svojoj zemlji. Naravno, sasvim je drugo pitanje da li bi takva grupacija poslije proboja djelovala kao cjelina (što je manje izvodljivo) ili bi se podijelila na niz više-manje odvojenih partizanskih odreda ili samostalnih brigada, pa i većih formacija.

Kada je, januara 1943 godine, 4 slavonska divizija NOVJ okružila već pomenutu bojnu 3 gorske ustaške divizije u rejonu Voćin, onda je onaj dio našeg kružnog fronta koji je dijelio našu duboku pozadinu od okruženog neprijatelja (tj. na pravcu Voćin — Zvečevo) bio gotovo prazan, i da je neprijatelj imao smjelosti da se probije prema Zvečevu, a ne prema Đulavesu, mogao je, takoreći, bez gubitaka izaći iz okruženja, a kasnije se zaobilaznim pravcem spojiti sa svojom glavinom u Đulavesu.

Odluka za proboj

Na osnovu svestrane procene situacije i odobrenja pretpostavljenog starješine, komandant okružene operativne grupacije donosi svoju odluku za proboj iz okruženja koja bi trebala da sadrži slijedeće podatke: ideju o formi manevra za proboj; otsjek fronta proboja i pravac proboja; postrojavanje borbenog poretka za izvršenje proboja; bliži i slijedeći zadatak grupacije pri probouju; mjesto i zadatke pojedinih elemenata borbenog poretka; način sadejstva između rodova vojske i između pojedinih elemenata borbenog poretka; točno vrijeme početka proboja; osnovne odredbe za taktičko i operativno maskiranje priprema proboja; red hitnosti masovnih rušenja pri probouju; način komandovanja i veze; mjesto gdje će se nalaziti komanda grupacije i potčinjene komande u toku proboja.

Neka pitanja materijalnog obezbjeđenja proboja

Da bismo pravilno postavili ovaj problem, potrebno je prethodno razmotriti pitanje trajanja proboja operativne grupacije iz okruženja.

Praktični primjeri iz Drugog svjetskog rata i praksa našeg NOR-a daju nam po ovom pitanju relativno vrlo šaroliku sliku. Tako su, naprimjer, 1941 godine u rejonu Novgoroda proboj iz okruženja 67 sovjetske divizije i njeno spajanje s glavinom armije trajali pet dana; 19 sovjets-

skoj diviziji, koja se u jesen 1942 godine probijala iz okruženja u rejonu Tule, trebalo je za spajanje sa glavninom svoje armije 3 dana; manji dijelovi deset njemačkih divizija koji su se probili iz rejona Korsunj — Ševčenskovskog okruženja, februara 1944 godine, utrošili su 6 dana dok su se spojili sa glavninom svoje armijske grupe; naših pet divizija, koje su 7 marta 1943 godine probile taktički обруч okruženja u rejonu Mostar, vodile su borbu u toku proboja još 16 dana dok su izišle na operativnu prostoriju slobodnu od dejstva neprijateljskih snaga koje su ih okružavale; za proboj iz okruženja juna 1943 godine (rejon Žabljak) bilo je potrebno toj istoj grupaciji 24 dana dok je izišla na operativnu prostoriju van dejstva neprijateljskih snaga privučenih za to okruženje; VI slavonski korpus NOVJ probio se iz okruženja u proljeće 1944 godine u roku od tri dana, itd.

Kao što se iz navedenih primjera vidi, ne postoji neka osobita ujednačenost rokova za izvršenje proboja. Ipak, srednje vrijeme trajanja proboja kreće se oko 5—6 dana. Ova relativna neujednačenost sasvim je razumljiva ako imamo u vidu da vremensko trajanje proboja zavisi od čitavog niza faktora, od kojih su najvažniji: udaljenost okružene grupacije od svojih glavnih snaga; kvalitativni i kvantitativni odnos snaga okruženog i okružavajućeg u momentu proboja; sastav i stanje okružene grupacije; uslovi zemljišta, godišnje doba i meteorološke pojave; stepen stabilnosti vanjskog fronta; opseg pomoći koju glavne snage mogu pružiti okruženoj grupaciji u toku proboja (jačina deblokirajuće grupacije); organizacioni i ostali kvaliteti komandnog sastava okružene grupacije, itd.

Pa ipak, ako uzmemo u obzir srednje uslove u pogledu svih tih momenata, i ako imamo u vidu da srednja udaljenost grupacije u okruženju od glavnih snaga van okruženja najčešće ne prelazi preko 100 km (što proizlazi iz same zakonitosti razvoja i dubine frontovskih operacija u savremenim uslovima), da srednji dnevni tempo prodiranja grupacije pri uslovima okruženja iznosi oko 10—15 km, onda proizlazi da će srednje trajanje proboja iznositi oko 6—7 dana.

Ova srednja norma, iskonstruisana pomoću iskustva i teoriskog razmatranja, može da posluži materijalnim organima okružene grupacije samo kao orijentacija pri planiranju njenog snabdijevanja municijom, gorivom i hranom uoči proboja. Naravno, u svakom konkretnom slučaju najstarija okružena komanda moraće izvršiti proračun vremena potrebnog za pretstojeći proboj, uzimajući u obzir i gore navedene faktore, i s njim upoznati svoje materijalne organe.

Ipak, ni ovako dobiven konkretni proračun vremena nije još sam po sebi dovoljan za realne materijalne proračune, već treba pri tome

uzeti u obzir još neke momente. Tako, pri proračunu potrebne municije treba, prije svega, uzeti u obzir da u toku čitavog proboja žestina borbe ni izdaleka nije jednaka svakog dana. Razumljivo je da su najžešće borbe prvog dana, a već slijedećeg dana može sasvim i da ne bude borbe. Ponovno će doći do žešće borbe poslije 2—3 dana ako neprijatelj uspije da prikupi potrebne rezerve i ako pokuša da oformi novo okruženje, ali, ni ove borbe ne mogu više biti žestoke kao one prvog dana. Do vrlo žestokih borbi može da dođe i posljednjih 1—2 dana, tj. kad grupacija bude probijala vanjski front neprijatelja, koji se nalazi u neposrednom dodiru sa glavnim snagama van okruženja. U cjelini uzev, može se reći da obično oko 50% vremena potrebnog nekoj grupaciji da stigne do glavnine van okruženja protekne u vidu vrlo slabih ili nikakvih borbi. Prema tome, mogla bi se kao neka orijentirna norma uzeti postavka da okruženu grupaciju treba snabdjeti municijom uoči proboja za 3—4 dana borbe ili sa najmanje 1—1,5 b/k municije.

Ukoliko okružena grupacija uoči proboja raspolaže s većim količinama municije (što će praktično biti rijetko slučaj), najzgodnije je da se taj višak preda trećem ešelonu (zaštitnoj grupi) da bi ga on koristio uz najveći mogući režim vatre, za povećanje svoje inače relativno slabe gustine vatre.

Pri snabdijevanju grupacije gorivom, osnovna norma ne treba da bude predviđeni broj dana trajanja proboja, nego broj kilometara od rejona okruženja do glavnih snaga van okruženja ili do spajanja sa deblokirajućom grupom, ako se ova predviđa za obezbjeđenje proboja. Pritom treba imati u vidu da će se pretežna većina vozila kojima grupacija raspolaže u probouju kretati uglavnom pravo — po osi pravca proboja. Samo jedan, relativno mali broj vozila, uključenih u razne pokretne rezerve, može doći u obzir za manevrovanje napred i nazad, lijevo i desno od tog pravca, te će zahtijevati veće količine goriva.

Kolonu, odnosno specijalni (pozadinski) ešelon, treba minimalno opterećivati hranom i pretežnim dijelom se orijentirati na plijen i mjesna sredstva, pošto je praktično malo vjerovatno da će biti slobodnih vozila za intendantsku komoru. Ogromna količina raspoloživih vozila angažovaće se za transport ranjenika. Treba težiti da se borci snabdiju sa 2—3 obroka suhe hrane vodeći računa da se te dodijeljene količine, raspodijele za ravnomjeran utrošak na čitavo vrijeme trajanja proboja. Osim toga, naše iskustvo iz NOR-a pokazalo je da je za ljudsku hranu u ovako kritičnim momentima upotrebljiva i iscrpena ili ranjena stoka. Stočna hrana osobito će malo doći u obzir za transport. Ishrana stoke uglavnom će bazirati na mjesnim sredstvima, kao što je pokazalo naše iskustvo.

Općenito govoreći, ratno iskustvo nas uči da i pozadinske dijelove (specijalni ešelon treba svesti na što manju mjeru, jer on sam po sebi pretstavlja balast u svima vidovima borbe, a posebno pri probodu neke grupacije iz okruženja. Redovno će pogrešiti onaj komandant koji bi poput komandanta 97 njemačkog korpusa,⁷⁾ htio da pored borbenih trupa izvuče iz okruženja i čitav specijalni ešelon.

Ovdje je iznijeto nekoliko važnih načela koja u svakom slučaju treba da imaju u vidu materijalni organi pri organizaciji i pripremi proboda iz okruženja. Osim toga, za pojedine konkretne slučajeve, da bi materijalni organi što približnije proračunali kolike će količine raznog materijala morati uništiti prije proboda a koliko će ponijeti sa sobom, mora se imati u vidu da to zavisi od niza konkretnih uslova, kao naprimjer: od predviđenog broja dana trajanja proboda, odnosno od ukupne dužine puta koji će trebati da prevale dotična grupacija; od zauzetosti transporta za druge prioritetne zadatke, kao što su transport ranjenih i bolesnih, borbene rezerve, i sl.; od prohodnosti zemljišta podesnog za upotrebu motorizovanog i mehanizovanog dijela grupacije; od maksimalno mogućeg ličnog opterećenja svakog pojedinog borca u konkretnom slučaju; od mentaliteta i svijesti svakog pojedinog borca (od sposobnosti i ozbiljnosti shvatanja potrebe ekonomisanja materijalom, od čvrste marševske i borbene discipline, od čvrste ruke starješinskog sastava, i sl.), itd.

Naša iskustva iz NOR-a pokazala su da se u osobito teškim borbenim situacijama naš borac radije opterećuje municijom nego hranom. Naš vojnik je izdržljiv u gladi i na njegovo raspoloženje i moral lošije djeluje nedostatak municije nego nedostatak hrane. Određivanje prioriteta opterećenja boraca municijom ili hranom prema mentalitetu vojnika u osnovi je, dakle, pravilno i zaslužuje punu pažnju pri rešavanju ovoga pitanja.

⁷⁾ Vidi, general-potpukovnik Jakšić Pavle, »Oslobodilački pohod na Trst«, izd. »Vojno delo«, 1952, str. 296 i 309.